

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано методи оцінки конкурентоспроможності підприємства, визначено їх переваги та недоліки; запропоновано комплексний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства; розроблено основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

***Ключові слова:* конкурентоспроможність, комплексний підхід, оцінка інтегровані показники.**

В сучасних умовах розвитку ринкових відносин виробники побутової техніки в Україні функціонують у складній економічній ситуації. Загострення конкуренції з боку іноземних товаровиробників і відсутності розвинених ринків збуту позначаються на розвитку і функціонуванні цих підприємств. Боротьба підприємств за ринки збуту вважається основною рушійною силою в сучасній системі господарювання, а забезпечення конкурентоспроможності підприємств на внутрішніх та зовнішніх ринках - запорукою успішної діяльності держави.

За сучасних світових інтеграційних процесів в Міжнародній економіці, як на практичному, так і на теоретичному рівні, виникає безліч проблем. Однією із них виступає розробка та впровадження в практичну діяльність системи показників комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства, які б у повної мірі характеризували ефективність функціонування підприємства у конкурентному середовищі. Саме тому дослідження і оцінка конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкової трансформації економіки є досить актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку економіки.

Вчасне визначення конкурентних переваг та дозволяє підприємству ефективніше за конкурентів використовувати наявні ресурси, тобто отримувати більше доходу, що в свою чергу, призводить до збільшення можливостей для подальшого покращення результатів господарської діяльності.

Питанням оцінки конкурентоспроможності підприємства присвячено наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема, Сазерленд Джонатан і Кенуелл Дайан, А.П.Міщенко, П.Г.Клівець, З.І.Галушка та І.Ф.Комарницького], М.В.Жук, Едвард Д.Блейклі] та інших.

Однак, незважаючи на наявність великої кількості наукових робіт, не дістали належного висвітлення низка принципово важливих питань, пов'язаних з комплексним, всебічним дослідженням конкурентоспроможності підприємств. Недостатньо розроблено методичні підходи, критерії та система показників оцінки конкурентоспроможності.

Метою статті є дослідження існуючих методів оцінки конкурентоспроможності (виявлення їх переваг та недоліків), а також обґрунтування комплексного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз літератури [1-5] свідчить про те, що на сьогодні не розроблено єдиного оптимального механізму оцінки конкурентоспроможності підприємства, проте можна виділити найосновніші методи оцінки конкурентоспроможності (рис. 1), які підприємство будь-якої галузі може застосовувати при її аналізі. За статусом методи оцінки конкурентоспроможності підприємства є науковими, вони мають рекомендаційний характер і не є обов'язковими для їх застосування. Державних методик оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств в Україні донині не існує.

Визначення рівня конкурентоспроможності підприємства є початковим моментом планування діяльності та розробки стратегії конкуренто-спроможності підприємства. Для функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства необхідна оперативна та

об'єктивна методика оцінки потенційної конкурентоспроможності підприємства та ефективності використання потенційної конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства вказує на наявність розбіжностей не тільки методологічного характеру, а й підходу до формування переліку показників. У ряді моделей для оцінки конкурентоспроможності пропонується використання одного показника (метод ринкової частки), в інших - двох або більше показників. «Для того щоб продавати за кордоном або конкурувати з імпортом, - зазначають Дж. М. Майер і Д. Олесневич, - фірмі треба підтримувати свою конкурентоспроможність за витратами та за продукцією.... Міжнародна конкурентоспроможність є функцією відносних витрат на робочу силу в єдиній валюті в розрахунку на одиницю виробленої продукції» [4, с. 614].

До цієї ж групи тяжіють і підходи, в яких показник конкурентоспроможності підприємства пропонується визначити шляхом «помноження індексів конкурентоспроможності товарної маси (усіх товарів підприємства)», або як «середньозважену величину показників конкурентоспроможності конкретних товарів на конкретних ринках» [1, с. 271]. Процес оцінювання за цими підходами має своїм підґрунтям «поелементне» бачення конкуренто-спроможності, яку можна «скласти» або «деагрегувати» на елементи.

Проблема методології оцінювання конкурентоспроможності підприємства є багатоаспектною, але базовим у ній є питання щодо критеріїв та показників конкурентоспроможності. Поняття *«критерій»* розуміється як атрибут, на основі якого ідентифікується явище, дія, стан. Стосовно оцінки конкурентоспроможності підприємства поняттям *«критерій»* визначається також і бажана міра (рівень) конкурентоспроможності, при якій забезпечується життєздатність та усталене функціонування підприємства на релевантному ринку. При цьому критерій конкурентоспроможності підприємства має як якісну, так і кількісну визначеність.

Для розкриття конкурентних переваг та недоліків діяльності досліджуваного підприємства необхідно застосовувати наведені методи в сукупності, так як кожен з них розкриває різні аспекти виявлення конкурентних переваг, на посилення яких

варто сконцентрувати увагу, або ті, над формуванням яких для отримання вищого результату конкурентоспроможності підприємству найближчий час слід працювати.

Комплексний підхід дає можливість аналізувати вплив окремих факторів, що забезпечують конкурентне положення підприємства на ринку, а також оцінювати можливі наслідки їх зміни в майбутньому. Саме за таких умов можливе виникнення синергізму, тобто ефекту який досягається при цілеспрямованій і гармонійній діяльності кожного елементу суб'єкта господарювання і сприяє не тільки досягненню оптимальних результатів його діяльності, а й виводить підприємство на більш якісний рівень.

Ринок є саморегулюючою і збалансованою системою, що відображає взаємини споживачів і товаровиробників, з позицій об'єктивної оцінки відповідності характеристик платоспроможного попиту і виробничих можливостей, коли за допомогою комерційних угод досягається компромісне вирішення, що задовольняє обидві сторони, які беруть участь в процесі ринкового обміну [5]. Ідеальне уявлення про ринкову рівновагу графічно можна інтерпретувати як сферу, яка характеризується як геометрична фігура, що характеризує окремі аспекти функціонування підприємства (фінансовий, виробничий та організаційний) та володіє незмінним центром тяжіння (рис. 2).

Зіставлення положення господарюючого суб'єкта в загальній моделі ринкової рівноваги дає можливість кількісної оцінки його конкурентних позицій і обґрунтування стратегічних перспектив його функціонування. Питома вага конкретного товаровиробника на ринку дає можливість інтерпретувати його реальні позиції в порівнянні з конкурентами на товарному ринку.

Універсальний характер даного підходу дозволяє оцінити не тільки внутрішні можливості підприємства, але і дійсну реакцію ринку на можливий (передбачуваний) сценарій його поведінки в конкретній ситуації. Найбільш характерними гіпотезами розвитку ринку є його зростання, стабільність або згортання, що в пропонованій моделі інтерпретується як зміна основоположної характеристики моделі – діаметру сфери. З цієї точки зору при незмінних абсолютних характеристиках господарюючого суб'єкта з'являється можливість

кількісної оцінки його положення в порівнянні іншими господарюючими суб'єктами – конкурентами.

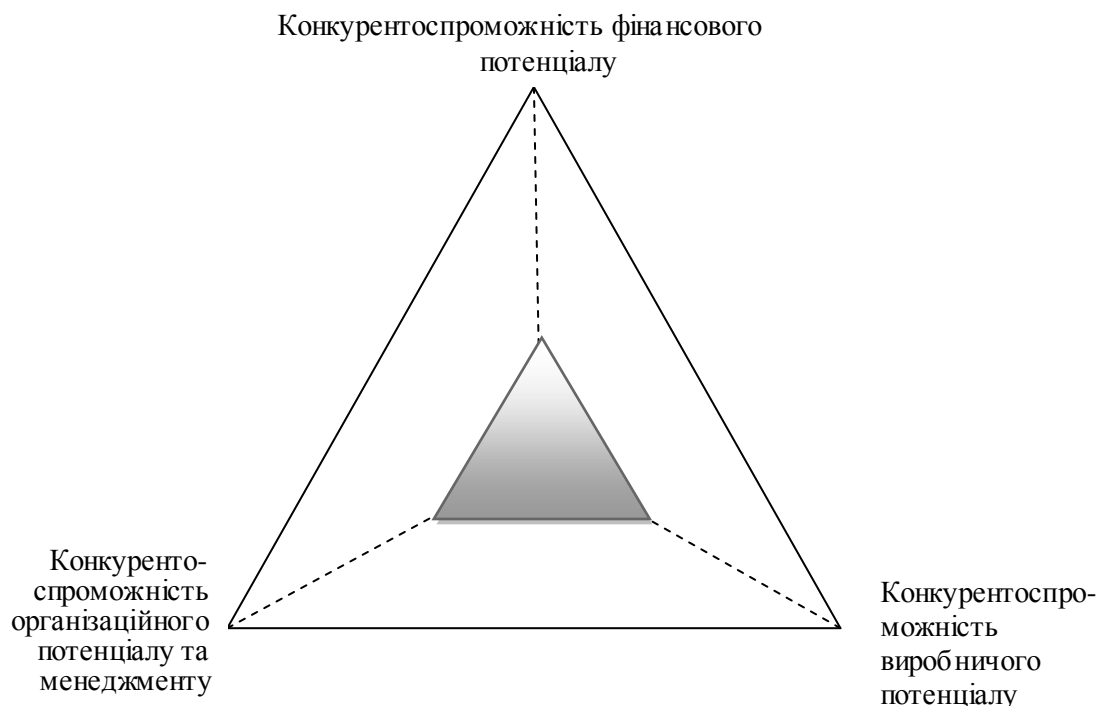

Рисунок 2 – Комплексна модель оцінки конкурентоспроможності, що характеризує окремі аспекти функціонування підприємства

Використання даної моделі в практичних цілях забезпечує зниження ризику управлінських рішень і може служити основою для оцінки їх ефективності. Запропонована методика прийнятна для обґрунтування рішень щодо управління поточною діяльністю підприємства, а також виступати аргументом, підтверджуючим доцільність інвестиційних рішень.

Для реалізації запропонованої методики комплексної оцінки конкурентоспроможності на першому етапі здійснюється формування системи оціночних показників діяльності підприємства за наступними функціональними блоками: 1 блок – Блок показників фінансового потенціалу; 2 блок – Блок показників виробничого потенціалу; 3 блок – Блок показників організаційного потенціалу та менеджменту

Основною умовою розрахунку є те, що усі показники повинні відповідати умовам зіставлення, доступності та достовірності, а також повинні бути

представлені коефіцієнтами.

На другому етапі експертним методом визначаються коефіцієнти вагомості кожного показника потенціалу та, на основі них – коефіцієнт вагомості за кожним функціональним блоком.

Третій етап передбачає заповнення таблиці 1 на основі форм статистичної звітності: Ф№1 «Баланс», Ф№2 «Звіт про фінансові результати» та додаткової вихідної інформації.

На четвертому етапі здійснюється розрахунок коефіцієнтів конкурентоспроможності за кожним функціональним блоком: фінансовим, виробничим, блоком організаційного потенціалу та менеджменту. Даний розрахунок здійснюється на основі використання середньої геометричної.

На п'ятому етапі здійснюється розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності, який відображено через побудову графічних моделей конкурентоспроможності (рисунок 2).

На основі цих даних доцільним є розробка основних шляхів покращення ситуації, що рекомендовано сформулювати у три блоки рекомендацій: оптимізація фінансових ресурсів; покращення використання трудових ресурсів; удосконалення управління інформаційними ресурсами.

Серед факторів формування та посилення конкурентних переваг у сфері управлінських ресурсів варто виокремити:

- наявність стратегічного менеджменту: ефективність стратегічних планів, рівень організації та сукупність методів розробки і виконання стратегії, відмітність й успішність попередніх і робочої стратегій підприємства;
- оптимальність організаційної структури: їх гнучкість, рівень сприймання та швидкість впровадження прогресивних змін тощо;
- процеси прийняття рішень: адміністративні цикли і процедури, рівень співпраці структурних підрозділів підприємства, швидкість і правильність прийняття рішень;
- процеси контролю: якість інформаційних потоків, надійність і швидкість реакції систем контролю тощо.

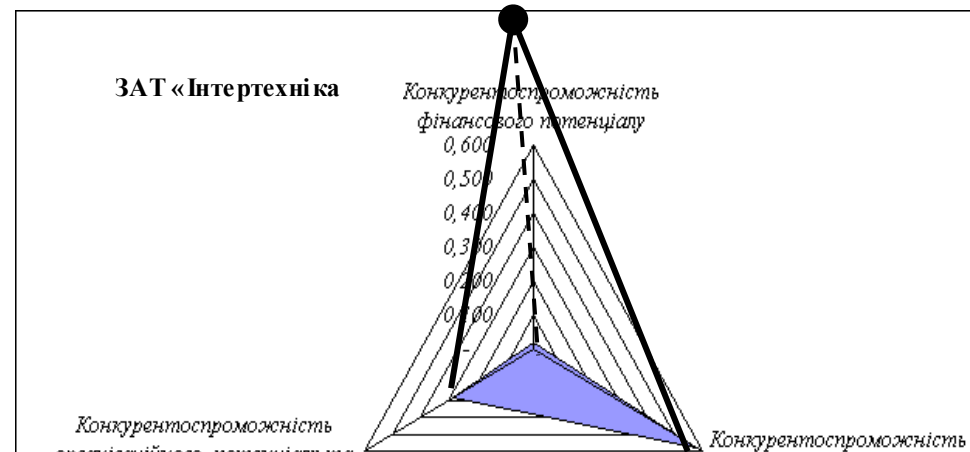
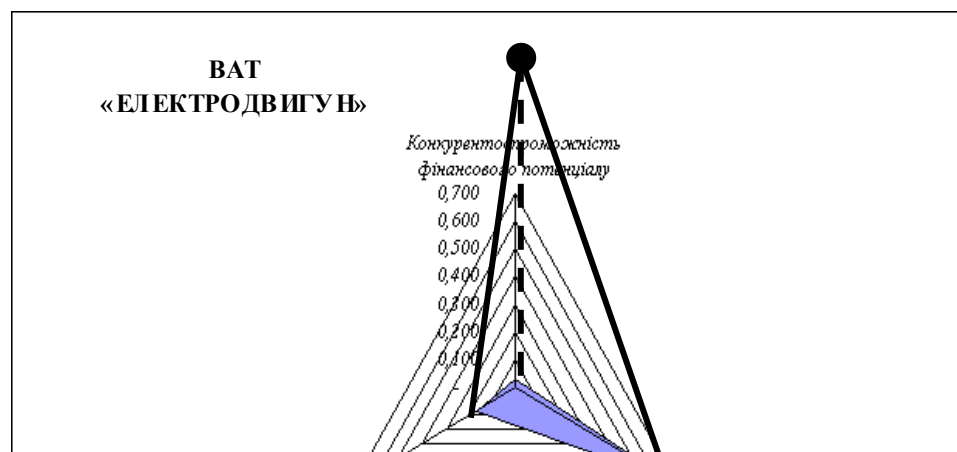
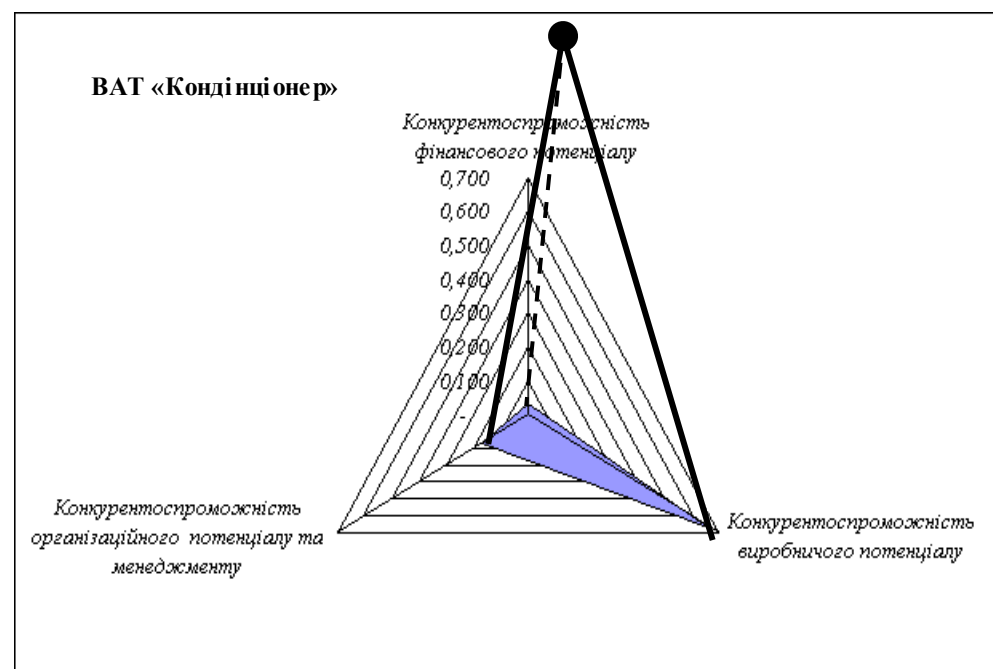
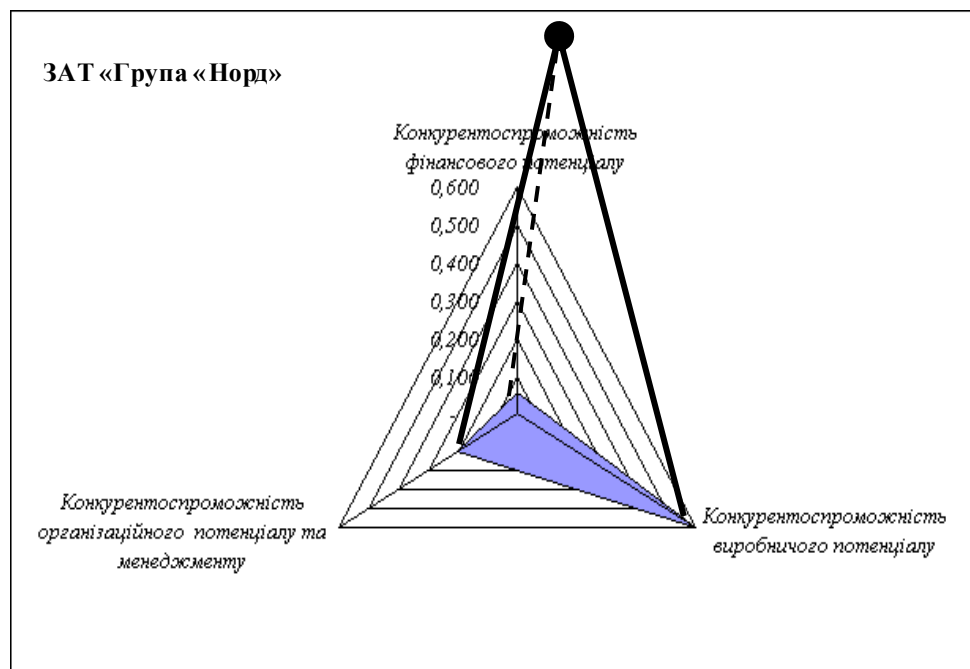

Рисунок 2 – Графічні моделі конкурентоспроможності підприємств

Висновки. Запропонований комплексний підхід до оцінки конкурентоспроможності, що ґрунтується на розрахунковому та графічному методах оцінки, є універсальним та може бути використаний для будь-якого суб'єкта господарювання. Значення інтегрованих показників кожного блоку в рамках системного підходу враховує внесок кожної із складових в формування конкурентних переваг підприємства та дозволяє виявити резерви досягнення в сфері найважливіших напрямків діяльності підприємства та на цій основі визначити траєкторії коригування або зміни стратегії щодо кожного напрямку діяльності.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є розробка стратегічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства.

Література

1. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса [Текст]: экономика, маркетинг, менеджмент. - М.: "Книготорговый центр "Маркетинг", 2002. - 892 с.
2. Стратегическая конкурентоспособность [Текст] : учебник по спец. "Маркетинг" / Р. А. Фатхутдинов. - М. : Экономика, 2005. - 505 с.
3. Hussey D/E/Portfolio Analysis: Political Experience with directional Policy Matrix [Text] / Long Range Planning. Vol.11. - Aug. - P.2-8 (1978).
4. Майер Дж., Олесневич А. Міжнародне середовище бізнесу: Конкуренція та регулювання у глобальній економіці [Текст] / Пер. з англ.. - К.: Либідь, 2002.- 703с.
5. Управління конкурентоспроможністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <http://www.proces.biz/MS/Book/LightBook/t6.doc>>.

АННОТАЦИЯ

Распопова В.А.

Комплексный подход к оценке конкурентоспособности предприятия

В статье проанализированы методы оценки конкурентоспособности предприятия, определены их преимущества и недостатки; предложен комплексный подход к оценке конкурентоспособности предприятия; разработаны основные пути повышения уровня конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, комплексный подход, оценка интегрированные показатели.

SUMMARY

Raspopova V.A.

An integrated approach to assessing the competitiveness of enterprises

The paper analyzes the methods for assessing the competitiveness of enterprises, determine their strengths and weaknesses, proposed a comprehensive approach to assessing the competitiveness of enterprises, developed the basic ways to improve the competitiveness of enterprises.

Key words: competitiveness, comprehensive approach, integrated assessment of performance.